סילבוס תוכנית שלבים בעברית והבעה – הכלה והשתלבות

תכנית שלבים פלוס בעברית והבעה שואפת לתת מענה ייחודי ומותאם בתחומי קריאה, כתיבה, הבנת הנקרא והבעה בכתב לתלמידים שאותרו על ידי הצוות החינוכי וזוהו כמתקשים. זאת, על מנת לקדם את התמודדותם עם משימות הלמידה ולצמצם פערים לימודיים. המענה שניתן לתלמידים המאותרים הינו קבוצתי ומתמקד בקידום מיומנויות אשר בבסיס תהליכי קריאה וכתיבה, תוך מתן כלים ואסטרטגיות ללמידה. התכנית כוללת יחידות לימוד במגוון נושאים, המעשירים את עולם התוכן של התלמיד, בשילוב למידה חווייתית, מפרה ודינמית, המאפשרת שיח קבוצתי ומקדמת חוויית הצלחה בקרב הלומדים, ובכך משפרת את המוטיבציה ללמידה.

מטרות העל של התכנית:

- קידום מצבם הלימודי של התלמידים בתחום השפה בהתאם ליעדי משרד החינוך.
- פיתוח מיומנויות השפה על כל רבדיה.
- חיזוק תחושת המסוגלות, הביטחון העצמי והמוטיבציה של התלמידים לקריאה ולכתיבה.

מפרט תכנים ומיומנויות:

1. **העשרה שפתית:**
   - חיזוק מיומנויות השיום והשליפה.
   - הרחבת אוצר המילים ושדות סמנטיים, תוך דגש לאסטרטגיות להתמודדות עם מילים לא מוכרות.
   - ביסוס וחיזוק ידע מורפולוגי אודות דרך הבנייה של מילים והיכולת להפיק מילים על פי החוקיות בשפה וידע תחבירי אודות דרך הבנייה של משפטים ויצירת קשרים ביניהם (למשל, מאזכרים, מילות קישור, וכו').
2. **קידום מיומנויות הבעה בעל פה:**
   - תרגול הצגת מידע בצורה משכנעת ומותאמת לנסיבות ולקהל היעד.
   - שימוש ברטוריקה (למשל, משחקי מילים, שאלות רטוריות, דימויים וכיו"ב).
3. **פיתוח המודעות הפונולוגית, היות שהיא הבסיס לרכישת מיומנויות הקריאה והכתיבה:**
   - משחקי מילים עם צלילים, אותיות וסימני ניקוד.
4. **הקניית הקריאה באמצעות שיטת קריאה פונטית:**
   - לימוד כל האותיות והתנועות, תוך הוראת קריאה וכתיבה במקביל, כדי להפנים את העיקרון שהאותיות מייצגות מילים נשמעות.
5. **אימון בקריאה שוטפת, תוך תיעוד מידת השיפור לצורך אומדן של יעילות השיטה:**
   - חשיפה למילים קשות לפענוח ולמילים שכיחות המופיעות בטקסט באמצעות פירוק המילים להברות, תפזורת, הברקת מילים, קריאת משפטים מדורגים (משפטי פרמידה), ועוד.

- אימון בקריאה פרוזודית ומוטעמת, למשל באמצעות סימון סימני פיסוק לפני הקריאה וקביעת סימן מוסכם לציונם בעת קריאה.
- התנסות בשיטות קריאה חוזרת, ביניהן קריאת מקהלה, קריאת הד וקריאת תיאטרון.

6. **חיזוק מיומנויות הבנת הנקרא, תוך מתן אסטרטגיות מובנות בעזרתן יוכלו התלמידים להתמודד בצורה יעילה יותר ובאופן עצמאי עם חומר לימודי:**

- שלב טרום קריאה: זיהוי סוג ונושא הטקסט (הבחנה בין סוגי טקסטים וסוגי כותרות, מקור הטקסט, מילות מפתח, תמונות, גרפים וטבלאות), גיוס ידע קודם לסיוע בתהליכי הבנת הנקרא, והעלאת השערות לגבי תוכן הטקסט במטרה לכוון לקריאה פעילה.
- שלב הקריאה: עידוד קריאה אקטיבית הכוללת שאילת שאלות הנוגעות לפרטים ברמה הגלויה והסמויה של הטקסט (זיהוי הבעיה ופתרונה, הדמויות המרכזיות, יחסים לוגיים, וכדומה) וזיהוי משפטי מפתח. זאת, תוך ביצוע הפסקות יזומות במהלך הקריאה, כדי לאפשר בקרה וניטור.
- שלב לאחר קריאה: ארגון תוכן הטקסט ויצירת אינטגרציה בין המידע, תוך התמודדות עם שאלות הנוגעות לחלקים גלויים וסמויים וחזרה לטקסט לשם בדיקה ואימות פרטים.
- הסקת מסקנות: עיצוב עמדה שיפוטית לגבי הדמויות, המניעים והמעשים בסיפור והרחבת הרעיון המרכזי הטמון בסיפור וקישורו לסיטואציות אחרות, סיפורים אחרים וחוויות אישיות.

7. **שיפור יכולות הכתיבה וההבעה בכתב, תוך מתן אסטרטגיות מובנות בעזרתן יוכלו התלמידים להתמודד בצורה יעילה יותר ובאופן עצמאי עם חומר לימודי:**

- הרחבת הלקסיקון האורתוגרפי ע"י פיתוח הכתיבה התבניתית באמצעות כתיבה מהברקה ומהכתבה תוך דגש למילות פונקציה, שהן שכיחות יותר בטקסטים ובתחומים שונים.
- הקניית הרגלים להישענות על המודעות המורפולוגית (איות על פי חוקי הגזירה והנטייה) באמצעות עבודה שיטתית על משפחות מילים, שורשים וחוקי כתיב מורפולוגים.
- הצגת מודלים של כתיבה ומתן הזדמנויות מרובות לכתיבה בנושאים שונים הקשורים לתחומי העניין של התלמיד כדי לעודד כתיבה עשירה בתוכן ובלשון.
- הכרה ותרגול של דרכי התארגנות לכתיבה באמצעות העלאת ידע קיים וכתיבת ראשי פרקים, תוך שימוש באסטרטגיות מגוונות להעלאת רעיונות לכתיבה, כדוגמת "סיעור מוחות".
- חיזוק הקישוריות והלכידות בכתיבה באמצעות הקנייה ותרגול של מילות קישור מגוונות.
- הוראה ישירה של מתן תשובה רלוונטית לפי מילת שאלה, תוך תרגול מבנים שונים של שאלות ותשובות (הסקת מסקנות, הערכה וביקורת, וכדומה) ודגש על כתיבת תשובה מלאה.
- חיזוק תהליכי ניטור ובקרה בכתיבה באמצעות ניתוח תוצרים, תוך התייחסות לתוכן, קישוריות, לשון וסגנון.